

Helena Baslerová: Vídeňský Sokol na rozcestí

Česká obec sokolská (ČOS) je v České republice čtvrté nejpočetnější občanské sdružení, jehož téměř 190 000 členů se dobrovolně věnuje sportu a dalším pohybovým aktivitám. **Česká obec sokolská byla organizátorem** letošního úspěšného XV. Všesokolského sletu v Praze, který byl vyvrcholením oslav 150. výročí založení Sokola. V roce 1862 založil **prof. PhDr. Miroslav Tyrš** v Praze tělocvičný spolek Tělocvičná jednota Pražská, později Sokol. Tato organizace by nevznikla bez velké finanční podpory Jindřicha Fügnera, který byl až do své smrti starostou Sokola a přítelem a zetěm Tyrše. Tyrš poté začal zakládat podobné jednoty i na venkově, vypracoval českou tělocvičnou soustavu i metody. Prosadil a propagoval v jednotách **nejvyšší morální zásady – sílu a mužnost, vytrvalost, lásku ke svobodě a k vlasti, dobrovolnou práci a kázeň, soudržnost na bázi přátelských vztahů členů. Hlavní důraz kladl na výchovu mládeže.**

Název Sokol dal spolku Emanuel Tonner (pedagog), Fügner navrhl tykání a oslovení „bratře“ a „sestro“, Mánes kroj (garibaldiiovská červená košile z Fügnerova podnětu) a Josef Barák pozdrav „Nazdar!“ Miroslav Tyrš je také autorem *Základů tělocviku* (dokončil Vilém Kurz) a sokolského hesla „Tužme se!“.

Sokol v Rakousku – silná hráz proti odnárodnění

Podle listu rakouského Sudetoněmeckého krajanského sdružení je Sokol česká ultranacionalistická organizace a byla založena díky německé vynalézavosti počestnými Němci Friedrichem Tirschem a Heinrichem Fügnerem.

O založení Sokola ve Vídni se nejvíce zasloužila skupina vlasteneckých studentů v čele s posluchačem vídeňské výtvarné akademie sochařem Bohuslavem Schnirchem, který se dobře znal s Miroslavem Tyršem. Ustavující valná hromada se konala **3. března 1867** pod hlavičkou „**Slovanský tělocvičný spolek Sokol Vídeňský**“; cílem bylo oslovit všechny Slováky žijící v hlavním městě rakouského mocnářství. Jednota měla při založení 89 či 99 členů. V té době do jednoty vstupovali i Srbové, Chorvati, Slovinci, později také Bulhaři. Poté, co si založili vlastní spolky, většinou Sokol opustili.

28. říjen 1918 zasáhl hluboce i do života vídeňského Sokola. Značný počet českých občanů přesídlil do samostatné ČSR. V roce 1927, po přechodné stagnaci, bylo v župě Rakouské sdruženo 14 jednot. V roce 1933 podpořila ČOS stavbu sokolovny v X. okrese, vlastní tělocvičny měly již Vídeň XVI a XXI.

Všechny sokolské jednoty byly po vypuknutí druhé světové války v roce 1941 zrušeny a jejich majetek spolu se sokolovny byl zabrán. Teprve v roce 1947 došlo k obnově aktivní činnosti jednot a k urychlenému nácviku skladeb pro XI. slet v Praze v roce 1948.

Až v roce 1955, po definitivním odchodu sovětských vojsk z Rakouska, mohla sokolská župa Rakouská vstoupit se sedmi jednotami do Ústředí čs. sokolstva v zahraničí. K župě se hlásily Sokol Vídeň II, Vídeň III/XI, Vídeň X, Vídeň XII/XV, Vídeň XVI/XVIII, Vídeň XX a Vídeň XXI. Mimovídeňské jednoty mezitím zanikly. Členská základna činila téměř **800 příslušníků**.

Sokolská organizace **Zahraniční sokolstvo** muselo v době totality v Československu čelit destruktivnímu tlaku, vedenému z vlasti československými zastupitelskými úřady. Ve Vídni se tato činnost opírala o dvě jednoty ochotné ke spolupráci.

Vídeňští sokolové se zúčastnili, resp. byli spoluorganizátory tří exilových sletů ve Vídni (1962, 1972, 1982), dvou v Curychu (1976, 1986) a jednoho v Paříži.

Sokolové představují asi nejpevnější pojítko dnešní českou společností s exilem. I ten, kdo si dělá ze Sokola hlavně legraci, posmívá se hromadným cvičením a ukazuje prstem na čiperné seniory a seniorky v sokolských tričkách, by si měl uvědomit, že tito cvičenci neztratili zájem o vlast svých předků a naprosto nezištně a obětavě nacvičili sletové skladby.

Několik dat

V roce 2001 udalo při posledním sčítání obyvatelstva v Rakousku **47 314** Rakušanů, že jsou českého původu, ale k české obcovací řeči se v témže roce hlásilo jen **11 035** osob, z toho ve Vídni **5 778** (z nich se 2 160 narodilo v Rakousku). Věkovou strukturu vídeňských Čechů podle výše uvedeného sčítání ukazuje následující přehled:

Stáří	Počet osob
10-19 let	457
20-29 let	324
30-39 let	667
40-49 let	673
50-59 let	916
60-69 let	1 207 (emigrace z roku 1968)
70-79 let	420
80-89 let	331
90-99 let	69

V roce 2001 byl průměrný věk tzv. vídeňských Čechů s rakouskou státní příslušností 46,6 let (oproti Rakušanům se stáří 42,6 let).

Stav členstva vídeňského Sokola (2010)

Vídeňský Sokol měl před dvěma lety 402 členů sdružených do šesti jednot (letos byly sloučeny jednoty Vídeň II., XX. a XXI.), z toho 83 členů v dětském a mládežnickém věku (Vídeň X., XII/XV., XVI/XVIII.). Sokol vlastní dvě tělocvičny v X. a XVII. vídeňském okrese, další jednoty cvičí ve školních tělocvičnách.

Přibližně každý 12. Rakušan, který se hlásí k českému jazyku ve Vídni, je členem Sokola. Průměrné stáří členů jedné z největších vídeňských jednot je 60 let.

Rakousko, resp. Vídeň, zastupovalo na letošním pražském sletu 51 cvičenců.

Vídeňský Sokol se vedle tradičního cvičení (na náradí i bez něho) věnuje především míčovým hrám (volejbal, fotbal, stolní tenis), aerobicu, showdance, józe, gymnastice, kondičním posilovacím cvičením a sletovému nacvičování. Důležitá je i jeho role organizátorská – pořádá pravidelné pochody zdatnosti, každoroční sokolská setkání v Oetzu, turnaje ve stolním tenisu a volejbalu a různá další setkání – zábavy (vánoční, Martinskou, Jarní slavnost, Mikulášskou atd.), dětská odpoledne, dětský maskarní ples, cvičení rodičů s dětmi, cvičení pro seniory a seniorská odpoledne, autobusové zájezdy do Čech a na Slovensko atd.

Co přinese budoucnost?

Jedním z hlavních cílů Sokola v Rakousku bylo zabránit odnárodnění a zachovat slovanské, později české povědomí, a to především na jazykové bázi, tj. pěstovat češtinu jako komunikační prostředek mezi rakouskými Čechy.

Vídeňský Sokol je především česká organizace, i když jsou mezi jejími členy i cvičenci, kteří češtinu špatně ovládají, nebo ji neumějí, ale s vídeňskými Čechy sympatizují, protože např. měli v rodině českou babičku nebo dědečka apod.

Jako všeobecně v zahraničí, tak i v Rakousku Sokol stárne, přichází do něho málo mladých, zatímco starší odcházejí. Je tedy otázkou času, jak dlouho se sokolská organizace v této formě, pokud se nepodaří získat do jejích řad mladé lidi a podchytit děti, udrží.

Jestliže se Sokol otevře německy mluvící veřejnosti, ztratí základy, na nichž byl vystavěn, jeho původní ideály budou rozmělněny a po určité době se pravděpodobně stane jednou z rakouských tělocvičných organizací.

Protože jsou v Rakousku velmi oblíbené průvody v tradičních historických krojích, může se třeba tato forma sokolské tradice zachovat a najít své příznivce. Tím by se mohly udržet přátelské vazby na Čechy a Moravu, i když s určitým nostalgickým nádechem.

Vrátí-li se rakouský Sokol ke svým počátkům a osloví všechny Slované ve Vídni, zůstává otázkou, zda tito členové národnostních menšin budou mít o účast v Sokole zájem, neboť mají své vlastní organizace. Dorozumívacím jazykem Sokola by v takovém případě jistě byla němčina, takže by došlo k postupnému zániku českého elementu.

Otevře-li se Sokol široké rakouské veřejnosti, nastává stejný problém. Podobnou proměnou jeden sportovní klub (původně český) již prošel.

Do Rakouska se v poslední době z ČR ročně stěhuje více lidí (cca 180), než se vystěhovává. Jak se podaří Sokolu s jeho ideály získat tyto převážně mladší přistěhovalce, je zřejmě klíčové pro budoucnost Sokola v Rakousku.

Již dr. Tyrš kladl hlavní důraz na výchovu mládeže. Česká škola Komenský s celkovým počtem cca 450 dětí není schopna přirozený úbytek členstva Sokola nahradit. Ani všechny děti a mládež z této školy (průměrně 18 maturantů ročně), z nichž větší část je slovenského původu, nemohou přirozené mezery během dalších deseti let zacelit. Kolik z nich se však reálně do sokolského života zapojí?

Ti, kteří se krátkodobě v posledních letech zapojují, se zajímají hlavně o sportovní vyžití. Podstatným momentem je i finanční nenáročnost – členský příspěvek Sokola je oproti jiným tělocvičným organizacím nebo posilovacím střediskům ve Vídni výhodný. Ostatní sokolské aktivity tyto potenciální členy většinou v současné podobě nezajímají.

Pro budoucnost se zatím žádné východisko z této situace nerýsuje, čehož si je současné župní rakouské vedení dobře vědomo, ale má ještě nejméně deset let času na vypracování a realizaci potřebných změn. Nazdar!